

PODUZETNIČKA PEDAGOGIJA – ISKUSTVA IZ SRBIJE

Vesna Dimitrijević, Osnovna škola „Moma Stanojlović“, Ulica Kneza Mihaila 40,
34000 Kragujevac, Srbija, tel.00381/34304-195,
e-mail: momakg@eunet.rs;

Slađana Milošević, Osnovna škola „Vuk St. Karadžić“, Ulica Čegarska 3,
34000 Kragujevac, Srbija, tel.00381/34335-464,
e-mail: 29sladjana@gmail.com

SAŽETAK

U Europskoj Uniji uvidjeli su kako je poticanje poduzetnosti, inovativnosti i kreativnosti cjelokupnog stanovništva ključni faktor povećanja gospodarske konkurentnosti s ostatkom svijeta. Ključni dio sveukupne strategije održivog rasta i razvoja Europske Unije nazvane „Europa 2020“, sadrži akcijski plan čiji cilj je oslobađanje poduzetničkog potencijala i uklanjanje postojećih prepreka razvoju poduzetništva i osnaživanje poduzetničke kulture Europe. Cjeloživotno učenje podrazumijeva unapređivanje znanja i vještine unutar naše osobne, društvene i poslovne perspektive. Poduzetništvo je jedna od ključnih kompetencija cjeloživotnog učenja koju je potrebno sustavno razvijati i kroz osnovnoškolski odgoj i obrazovanje. S obzirom da pedagogija kao znanost podrazumijeva skup znanja o metodama, sredstvima i principima odgoja i obrazovanja, ona treba uključiti poduzetnički aspekt pedagogije i definira je, po mogućnosti, kao zasebnu disciplinu koja bi se bavila primjenom odgojno-obrazovnih metoda usmjerene razvijanju poduzetničkog duha od najranijeg uzrasta: „Poduzetnička pedagogija trebala bi biti znanstvena disciplina/grana unutar područja pedagogijske znanosti koja bi se bavila istraživanjem i implementacijom didaktičko-metodičkih modela u odgojno-obrazovne procese. Nacionalna strategija obrazovnog sustava Srbije prepoznala je poduzetništvo kao jednu od ključnih kompetencija cjeloživotnog učenja. Kroz različite projektne aktivnosti koje se odnose na razvoj vještina i unapređivanja znanja učenika prepoznat je značaj neophodne sustavne implementacije poduzetništva u školske programe na svim obrazovnim nivoima. Sustavno uključivanje poduzetničke kompetencije učenika osnovnih škola u školske kurikulume važan je faktor njegove implementacije. U Europskom projektu: „Poduzetnička pedagogija – poduzetna djeca“ istražujemo mogući pristup k realizaciji ovog izazova.

Ključne riječi: *cjeloživotno učenje; pedagogija; poduzetnička kompetencija; nacionalna strategija; učenici osnovnih škola*

1. UVOD

Ovaj je rad nastao je kao rezultat provedenih aktivnosti u okviru projekta „Poduzetnička pedagogija - poduzetna djeca“ (projekt br.2013-3947/001-001 LLP, koordinator projekta Obrazovna grupa Zrinski) koji se realizira uz financijsku podršku Europske Komisije, za period 2013-2015 koji je dio Programa za cjeloživotno učenje kao potprogram Comenius multilateralnih projekata. Cilj projekta razmjena je pedagoške prakse u vezi poduzetničkog obrazovanja, kod nastavnika i menadžmenta škole, a utječe i na razvoj vještina kod djece. Ovaj projekt je pokazao mogućnosti u načinu uvođenja poduzetništva u školama u Srbiji.

2. PROJEKTNE AKTIVNOSTI

Dinamika realizacije aktivnosti odvijala se prema akcijskom planu definiranom u aplikaciji projekta. Na početku se odnosila na međusobno upoznavanje svih partnera, predstavljanjem vlastitih resursa, akcijskog i financijskog plana projekta, kao i korake u ostvarivanju ciljeva projekta.

2.1. Info - dani

U cilju upoznavanja šire javnosti i značaja odobrenog projekta, realizirani su info-dani koji su popraćeni od strane predstavnika tiskovnih i elektronskih medija. U tom predstavljanju projekta sudjelovali su, pored timova škola i direktora, načelnik Školske uprave, član Gradskog vijeća Kragujevca za obrazovanje kao i predstavnici Regionalne Agencije za ekonomski razvoj Šumadije i Pomoravlja, roditelji učenika uključenih škola. Svim sudionicima podijeljeni su letci i plakati o projektu koji su istovremeno bili istaknuti na oglasnim pločama škola i naselja. Istaknut je cilj projekta koji razvija multidisciplinarne vještine kod djece, a u skladu s reformama u obrazovanju kao primjer promjene kulturnog i društvenog obrasca.

2.2. Anketiranje nastavnika i učenika

Metodološki pristup podrazumijevao je predanalizu poduzetničkih vještina nastavnika putem anketnog upitnika (kombinirani tip anketiranja) – Samovrednovanje poduzetničkih vještina. Upitnik je popunilo više od 80% stalno zaposlenih nastavnika u sve tri škole, a nakon toga napravljena je evaluacija. Ukupan broj ispitanih nastavnika je 175. Rezultati su pokazali da samo 10% anketiranih učesnika ima karakteristike lidera, uspješnog u poslovanju, a više od 45% imaju karakteristike poduzetnika i oni mogu prevladati svoje slabosti, kako bi unaprijedili mogućnost uspjeha u poslovanju. Oko 15% anketiranih nema karakteristike poduzetnika, ali bi mogli biti dobri menadžeri. Oni moraju raditi na svojim slabim stranama prije ulaska u bilo koji poslovni projekat. Ne posjeduju karakteristike poduzetnika oko 20% ispitanika i njihovi kvaliteti upućuju na to da više preferiraju da budu sljedbenici nego vođe.

Anketa među učenicima provedena je na temu istraživanja trenutnog mišljenja o planu i programu rada škole. Obrađeni podaci pokazali su da od 784 anketiranih učenika svih škola oko 75% učenika misli da je nastavni plan i program u skladu s trenutnim potrebama tržišta rada i da omogućava učenicima stjecanje potrebnih vještina za samostalni rad, primjenom aktivnih metoda učenja i poučavanja koje su bitne za odgojno-obrazovni proces. Polovica ispitanika smatra da plan i program prirodnih nauka u većoj mjeri obuhvaća poduzetnička znanja i vještine. Učenici su podržali uvođenje učeničkih zadruga (48% od ukupnog broja ispitanika) kao aktivnu metodu stjecanja vještina i znanja i smatraju da treba biti obavezan predmet (međupredmetne teme kao metode učenja vrlo su inspirativne za učenike škola). Najveći broj ispitanika smatra da je poduzetništvo namijenjeno svim učenicima.

2.3. Obuke i radionice

Kao platforma za razvijanje poduzetničkih vještina menadžmenta škole i nastavnika održane su radionice pod nazivom - Izgradnja poduzetničke institucije.

Njihov sadržaj odnosio se na:

- ◇ povezivanje nastavnih metoda i poduzetništva,
- ◇ ugradnju poduzetničkog duha u nastavne programe,
- ◇ kreiranje poduzetničke atmosfere u školi.

Održana su predavanja sa sadržajem koji se odnosio na povijest i teoriju poduzetništva, menadžerske vještine i njihovo korištenje u obrazovnim ustanovama, nastavnim metodama, evaluaciji znanja u školama i biznis planiranju.

Kao primjeri dobre prakse, predstavljeni su i praktični radovi:

- ◇ prezentacija rada učeničke zadruge jedne od partnera škola,
- ◇ prezentacija edukativne predstave na istu temu,
- ◇ virtualna prezentacija organizacije i aktivnosti u trening firmama.

Iskustva iz oblasti Poduzetnički nastavnici prezentirane su kao teme:

- ◇ poduzetništvo u osnovnom obrazovanju,
- ◇ aktivne metode učenja – projektni pristup,
- ◇ poduzetništvo kao međupredmetna tema,
- ◇ aktivne metode učenja: razvijanje poduzetničke kompetencije putem učeničke zadruge,
- ◇ edukativno kazalište - kazališno poduzetničko obrazovanje.

Nastavnici su pokazali veliki interes za organiziranje rada učeničkih zadruga i implementaciju poduzetništva kao međupredmetne teme u nastavni plan i program. Radionica pod nazivom Kroskulikularni projekti upoznala je nastavnike s osnovnim poduzetničkim pojmovima kao što su: nabava materijala, proizvodnja, formiranje cijene, troškovi, prihod, rashod, prezentacija, reklama. Svi nastavnici su po grupama s učenicima imali zadatak osmisliti međupredmetne projekte koje mogu primjenjivati, a zatim su iste predstavili na završnoj prezentaciji. Prikazali su svoje proizvode i reklamne kampanje koje su za njih osmislili. Teme kazališnih predstava bile su poduzetništvo i socijalno odgovorno ponašanje.

Priznanja za uspješno realiziranu finalnu prezentaciju proizvoda, uručili su predstavnici Ministarstva prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, Rukovoditelj sektora za predškolsko i osnovno obrazovanje, načelnik Školske uprave Šumadije, Član gradskog vijeća za negospodarske djelatnosti i predstavnik Regionalne agencije za ekonomski razvoj.

Poslovne i ekonomske teme, kao što su marketing, poslovna organizacija, e–poslovanje, finansijsko i računovodstveno upravljanje projektom doprinijele su razvoju vještina i znanja kod nastavnika. Također su predstavljeni i sadržaji „Školska zadruga i marketing” s naglaskom na razvoj poduzetničkih kompetencija kod nastavnika i učenika, a održano je i predavanje na temu „Poduzetništvo u globalnom kontekstu”.

2.4. Dječji tjedan poduzetništva

Primjenom novih nastavnih metoda nastavnici i rukovodstva škola unaprijedili su svoja poduzetnička znanja, a učenici svoj poduzetnički duh kroz Dječji tjedan poduzetništva. Da bi se sve dobro organiziralo potrebno je imati dovoljno prostora i biti dobro organiziran. Nosioci tog dijela pripreme su učenici zajedno sa svojim nastavnicima kojima takva iskustva pričinjavaju veliko zadovoljstvo. Potrebno je izbjeći moguće teškoće u samoj pripremi događaja pa je neophodno razmotriti mnoga pitanja prije samog početka rada. Uspjeh ovisi od toga imamo li podršku svih neophodnih aktera – učenika, nastavnika, roditelja, direktora škole, lokalne zajednice, resornih Ministarstava, medija, svih gospodarskih i negospodarskih subjekata kao i podršku Regionalne agencije za ekonomski razvoj. Učenički radovi vrednovani su na najbolji mogući način pa je kod svih aktera prisutan osjećaj posebnosti, zaslužnosti za sve provedene aktivnosti.

Osiguravanje poticajnog okruženja za stvaranje poduzetničkih škola je i edukativna brošura koja predstavlja skup sistematiziranih iskustava, usvojenih vještina i stečenih saznanja za one koji žele promjene i imaju vjeru u ono što rade, a svoju viziju prenosi dalje.

3. ZAKLJUČAK

U ovom radu analizirane su projektne aktivnosti škola iz Srbije, zajedno s partnerima iz Hrvatske (koordinator projekta – Obrazovna grupa Zrinski) i partnerima iz Njemačke.

Njegovanje suradnje između partnera i unošenje pravih europskih vrijednosti vrlo je važno kako bi se svaki projekt učinkovito završio. Kroz sve realizirane aktivnosti, prošlo je 180 nastavnika i 1000 učenika - sudionika radionica, roditelja, građana za koje je njegovanje poduzetništva i smisla za inicijativu značajna pretpostavka u odgoju djece. Prepoznat je i značaj međupredmetnih sadržaja kao sredstva u procesu razvoja poduzetništva kod učenika, kao jedne od 11 kompetencija usvojenih u dokumentima Međupredmetne kompetencije za kraj osnovnog obrazovanja u Srbiji i Međupredmetne kompetencije za kraj srednjeg obrazovanja u Srbiji. Ostvaren je cilj projekta jer je ojačan poduzetnički duh među nastavnicima i učenicima škole, napravljena je razlika u poduzetničkom pristupu u školama, unaprijeđen je razvoj transverzalnih vještina među učenicima i naučeno je kako svoju školu učiniti poduzetničkom. Također je značajno poslati pravu poruku pravoj publici (poruka diseminacije), fokusirati se na jasne i jednostavne poruke koje su lako razumljive, objasniti stručne pojmove i fokusirati se na pozitivne rezultate i koristi koje oni donose. Zato je potrebno podići svijest i pokazati drugima što radimo, informirati – educirati zajednicu, dobiti povratnu informaciju zainteresiranih grupa i promovirati, prodati rezultate.

Održivost prijenosa rezultata u novi kontekst veoma je važna, kao i komercijalizacija projektnih rezultata, a to čini projekt vidljivim.

ENTREPRENEURIAL PEDAGOGY – ENTREPRENEURIAL KIDS

Vesna Dimitrijević, Osnovna škola „Moma Stanojlović“, Ulica Kneza Mihaila 40,
34000 Kragujevac, Srbija, tel.00381/34304-195,
e-mail: momakg@eunet.rs;

Slađana Milošević, Osnovna škola, „Vuk St. Karadžić“, Ulica Čegarska 3,
34000 Kragujevac, Srbija, tel.00381/34335-464,
e-mail: 29sladjana@gmail.com

ABSTRACT

Encouraging entrepreneurship, innovation, and creativity of the entire population have come to be seen, in the European Union, as a key factor in boosting economic competitiveness with the rest of the world. The key part of the overall strategy for sustainable growth and development of the European Union called “Europe 2020”, contains an action plan which aims to release the entrepreneurial potential and removal of existing obstacles to the development of the entrepreneurial culture in Europe. Lifelong learning implies improving the knowledge and skills within our personal, social, and business perspective. Entrepreneurship is one of the key competences of lifelong learning that needs to be systematically developed through primary school education. Given that pedagogy as a science implies knowledge about methods, means, and principles of education and training, it should include the entrepreneurial aspect of pedagogy and defines it, preferably, as a separate discipline which would deal with the application of educational methods that aim to develop the entrepreneurial spirit from an early age: “Entrepreneurial pedagogy should be a scientific discipline/branch within the field of pedagogical science which would research and implement didactic-methodical models into educational processes. National strategy of educational system in Serbia has recognized entrepreneurship as one of the key competences of lifelong learning. It has been recognized, through various project activities related to the development of skills and advancing knowledge of students, the importance of essential systematic implementation of entrepreneurship into curricula at all educational levels. The systematic inclusion of entrepreneurial competence of elementary school students into school curricula is an essential factor of its implementation. In the European project “Entrepreneurial pedagogy - entrepreneurial children” a possible approach towards the realization of this challenge is being researched.

Key words: *lifelong learning; pedagogy; entrepreneurial competence; national strategy; primary school students*

LITERATURA

1. Damjanović, R. (2010). Finski obrazovni sistem. Kragujevac.
2. Klajn, I. i Šipka, M. (2008). Veliki rečnik stranih reči i izraza. Novi Sad: Prometej.
3. EU komisija. (2004). Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje. EU referentni okvir.
4. Okvir nacionalnog kurikulumu – Osnove učenja i nastave (radni nacrt). (2013). Beograd.
5. Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine. Službeni glasnik RS, br.107/12.
6. Tafra, V. (2011). Nacionalna strategija učenja za poduzetništvo. Učenje za poduzetništvo, 1(1).
7. Tkalec, Z. (2012). Pedagogija poduzetništva i cjeloživotnog učenja. Učenje za poduzetništvo, 2(2).
8. Vrančić, M. (2013). Učenje za poduzetništvo u osnovnoj školi. Zagreb: Grafing.